

Türkiye’de Kentsel Mekânda Mağdursuz Suç Örneği Olarak “Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanma”

Hasan Hüseyin ÇALI (*)

Özet: “Mağdursuz Suç” terimi doktrinde yer almasına rağmen Türkiye’de somut olaylarda yeni yeni incelenen ve araştırılan bir kavramdır. Mağdursuz suç terimi, en yalın hali ile mağdur/kurbanı olmayan suç olarak tanımlanabilmektedir.

Bu çalışmada, “mağdursuz suç” kavramının ‘uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma’ örneğinde incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada önce konu ile ilgili literatür taraması yapılmış, daha sonra Adalet Bakanlığının, Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezinin ve Emniyet Genel Müdürlüğü’nün resmi istatistikleri kullanılarak ikincil verilerle de araştırma pekiştirilmiştir.

Çalışmada; Türk ceza mevzuatında mağdursuz suçlarla ilgili en net ifadelerin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu yasa tasarısında bulunduğu tespit edilmiştir. Buna göre, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanılmak üzere satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması eylemi mağdursuz suç olarak kabul edilmiştir. Bu yönüyle Türkiye’de klasik suç teorisinin yansıması olan ‘mağdursuz suç olmaz’ düşüncesi de yıkılmıştır. Ayrıca çalışmada, siyah sayılar ile mağdursuz suçlar arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya, yasa uygulayıcı konumunda olan kamu yöneticilerine yönelik mağdursuz suçlarla ilgili tavsiyeler önerilerek son verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mağdursuz Suç, Polis ve İç Güvenlik Araştırmaları, Kentsel Mekanda Suç, Kent Politikası.

“Using Drugs and Stimulants” in Urban Places as an Example of Victimless Crime in Turkey

Abstract: Although the term “victimless crime” is available in the doctrine, it is a concept which has just been studied and examined in concrete cases in Turkey. The term can be interpreted most simply as any crime with no victim.

The study aimed at investigating the concept “victimless crime” in the cases of using drugs and stimulants. In the first place, literature review on the subject was made in the study. Later, the study was supported with secondary data using the official statistics of the Ministry of Justice, Central Monitoring Station of Drug and Drug Dependence in Turkey and the General Directorate of Security.

It was established in the study that the clearest statements about victimless crimes in Turkish penal legislation were available in Turkish Penal Code Bill number 5237. According to this, accepting, carrying and buying drugs and stimulants to use were all recognized as victimless crimes. From this aspect, the perception “there is no victimless crime”, which is the reflection of the typical theory of crime in Turkey, was undermined. In addition, a meaningful relation was found between the dark numbers and victimless crimes. The study ended giving recommendations on victimless crimes to government executives with positions of legislator and legislation officer.

Keywords: Victimless Crimes, Police and Internal Security Surveys, Crime in Urban Places, Urban Policy

*) Dr., Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesi

Giriş

Günlük hayatta ve kamuoyunda, ‘uyuşturucu, uyuşturucu madde, uyarıcı, uyarıcı madde, psikotrop madde, narkotik, narkotik madde’ gibi terimler ile anlatılmak istenen, literatürde ve bilimsel yayınlarda ister “uyuşturucu” olarak ister “madde” olarak kavramlaştırılsın, bu tarz maddelerin, tıbbi amaçlar dışında kullanılmasının zararlı olduğu ve hemen hemen her ülkede bu maddelerle alakalı suçların ve karşılığında yaptırımların bulunduğu muhakkaktır. UNODC (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi), dünya genelinde “uyuşturucuların bulundurulmasının, kullanılmasının veya satılmasının” yasal olmadığını vurgulamaktadır (TUBİM, 2011a).

Bu tarz maddelerin tıbbi amaçlar dışında kullanılması, karşılığında ceza ve/veya yaptırımlar bulunan “bir bakışta mağduru görünmeyen suçlar” (Gümüştus, 2011) olarak kısaca tanımlanabilen, mağdursuz suçlar kategorisinde yer alan bir suçun gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir.

Çalışmada yukarıda sayılan terimlerle ilgili benzerliklere veya farklılıklara değinilmiş olup, bu çalışmada terim olarak Türkiye’de yasal mevzuattaki kullanım şekli baz alınmıştır. Buna göre Türk Ceza Kanunundaki (Resmi Gazete, 26.09.2004: 5237) “kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak” (md. 191) cümlesinden esinlenilerek “uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma” kalıbının¹ kullanılması tercih edilmiştir. Uluslararası literatürde ise geniş bir bakış açısıyla “uyuşturucuya bağlı suç” kalıbı kullanılmaktadır.

“Uyuşturucuya bağlı suç” terimi ile ilgili olarak EMCDDA (Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi) tarafından 4 suç çeşidi benimsenmiştir (EMCDDA, 2007: 24; CTE, 2008: 10). Bunlar; “psikofarmakolojik suçlar (bir psikoaktif madde etkisi altında işlenen suçlar), ekonomik kompulsif suçlar (uyuşturucu bağımlılığını sürdürmek amacıyla para/mal/uyuşturucu elde etmek için işlenen suçlar), sistemik suçlar (yasadışı uyuşturucu pazarlarının faaliyeti kapsamında işlenen suçlar) ve uyuşturucu kanunu suçları (kullanma, bulundurma, satma, ticaret vs. dahil)”dır. Bu çalışmanın özüne uygun suç çeşidi de “uyuşturucu kanunu suçlarıdır”.

Bir suçun oluşması için gerekli olan unsurlardan biri, suçun maddi unsuru olan “hareket”tir. Türkiye’de “uyuşturucu kanunu suçlarının” oluşması için gerekli hareketlerden “imal, ithal ve transport” hareketleri çoğu zaman, kentsel mekan dışında kırsal mekanda geliştiği, “uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma” hareketleri ise çoğu zaman kentsel mekanda geliştiği için bu çalışmada özellikle “kentsel mekan” deyimini kullanılmıştır.

“Kentsel mekanda suç” terimi “iç güvenlik araştırmaları” literatürüne yerleşmeye başlamış olup, suçun lokal olarak kentte gelişmesi ve/veya kentte görülmesi olarak kabul görmektedir. Çalışmada kentsel mekanda görülen mağdursuz suçlara örnek olarak uyuş-

1) Eski TCK’da sadece, ‘uyuşturucu madde’ kalıbı ile yetinilirken, 5237 sayılı TCK ile “uyuşturucu ve uyarıcı madde” kalıbı kullanılmaya başlanmıştır.

turucu ve uyarıcı madde kullanma suçu ele alınmıştır. Çalışmanın ilk bölümü olan giriş bölümünde çalışmayla alakalı sınırlandırmalar belirtilmişti. Çalışmanın ikinci bölümünde ise “mağdursuz suç” kavramının anlamı ve özellikleri üzerine durulmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümü olan “uyuşturucu ve uyarıcı maddeler” bölümünde günlük hayatta ve kamuoyunda kullanılan ve birbirine yakın anlamlar içeren terimler ile ilgili bir açıklamada bulunulmuştur. Aynı zamanda “uyuşturucu ve uyarıcı maddeler” ile ilgili istatistiki veriler paylaşılmıştır. Tartışma niteliğinde olan dördüncü bölümde “uyuşturucu ve uyarıcı maddeler” mağdursuz suç kapsamında ele alınmıştır. Çalışmaya bu suça ait bulgular ve öneriler ile son verilmiştir.

Mağdursuz Suç (victimless crime)

“Mağdursuz suç” terimini anlamak için öncelikle “mağdur” teriminin açıklanması gerekmektedir.

Kökeni Arapça olan “mağdur” teriminin, kelime anlamı Güncel Türkçe Sözlüğü’nde “haksızlığa uğramış (kimse), kıygın” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2011).

Yılmaz’a (2007: 21) göre mağdur, “haksızlık oluşturan fiile maruz kalmış” kimsedir.

Türk ceza mevzuatında mağdur tanımlanması sadece Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik’te (Resmî Gazete, 01.06.2005: 25832) yapılmış olup, Ceza Muhakemesi Kanununda da mağdurun ve şikayetçinin haklarından bahsedilmiştir. Anılan Yönetmelikte mağdur “suçtan veya haksız eylemden zarar gören kişi” olarak tanımlanmıştır.

Suç fiiline maruz kalan, “haksızlığa uğrayan” veya “menfaati ihlal edilen” (IOM, 2009: 18) kişi, mağdur kapsamına girmektedir. Uluslar üstü bir tanımla, Birleşmiş Milletler Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisine göre (MASAK, 1985); “Üye Devletlerin yetki istismarını suç olarak yasaklayan kanunları gibi yürürlükte bulunan ceza kanunlarının eylem veya ihmal yoluyla ihlal edilmesi nedeniyle, bireysel veya toplu [bir] olarak, fiziksel veya ruhsal biçimde yaralanma da dahil olmak üzere manevi acılar çeken, ekonomik kayba uğrayan veya temel hakları esaslı bir biçimde zayıflayan ve bu suretle zarar gören kimseye mağdur denir”. Benzer bir tanımlama da Avrupa Birliği Konseyi’nin almış olduğu 15 Mart 2001 tarih ve 2001/220/JHA sayılı Karar’da mevcuttur (IOM, 2009: 135).

Suç kurbanı/suç mağduru, temel kamu hizmetlerinden olan güvenlik hizmetlerinin ilgi alanına girmekle, içgüvenlik araştırmacılarının ve kamu yöneticilerinin ilgisini çekmektedir. Aynı zamanda, sosyoloji ve kriminoloji gibi bilimlerin ilgi alanına girse de bağımsız bir bilim dalı olarak victimoloji (mağdur bilimi), özel olarak suç mağdurunu incelemeye başlamıştır (Sokullu-Akıncı, 2004: 23).

“Mağdur” ile “suçtan zarar gören” terimi arasındaki benzerlikten veya farklılıktan da bahsetmekte yarar bulunmaktadır.

Çoğu zaman bir suçta (örneğin, yaralama suçunda), mağdur ve suçtan zarar gören kişi aynıdır. Fakat kasten veya taksirle öldürme suçunda olduğu gibi mağdur bir kişi (ölen)

olduğu halde, özellikle ölenin akrabaları bu suçtan zarar görenlerdir. Bir kişi mağdur olurken birden fazla kişi zarar görebilmektedir (IOM, 2009: 19, 166, 40, 96; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, 2010: 20). Örneğin TCK'da yer alan "göçmen kaçakçılığı" suçunda, suçtan zarar gören ve suçun konusunu oluşturan göçmenlerdir; bu suçun mağduru ise toplumu oluşturan bireylerdir.

Benzer şekilde, suçun mağduru ile suçun konusunun birbiriyle karıştırılmaması gerektiği Artuk, Gökçen ve Yenidünya (2010: 20) ve Özgenç (2004) tarafından ifade edilmektedir. Buna göre; hırsızlık suçu örneğinde "taşınır mal" suçun konusu, suçun mağduru ise taşınır malın sahibidir. Yine kasten öldürme suçunda suçun konusu kişinin hayatı, suçun mağduru ise ölen kişidir. Fakat sadece gerçek kişilerin bir suçun mağduru olabileceği, tüzel kişilerin ise suçtan zarar gören sıfatını taşıdıkları belirtilmektedir (Artuk, Gökçen ve Yenidünya, 2010: 20).

Suçtan zarar gören kişinin, "hukuken korunan menfaatleri doğrudan veya dolaylı"² olarak zarar görmektedir. Bu yönü ile bir kişi hem suçtan zarar gören hem de mağdur konumunda olabilmektedir. Kasten yaralama suçu örneğinde, yaralanan kişi hem mağdur olmuştur hem de vücut bütünlüğü ihlal edilerek zarar görmüştür.

Suçun mağduru terimi, sadece doğrudan doğruya suçtan zarar görüp bu suçun kurbanı olan kimse (anlamında) iken, "suçtan zarar gören" kişi dolaylı olarak zarar gören (anlamında) olduğu için *suçtan zarar gören* terimi daha geniş bir anlam içermektedir. Dolayısıyla, "suçtan zarar gören" terimi, "mağdur" terimini de kapsamaktadır. *Şikayetçi* ise mağdur veya suçtan zarar gören sıfatı ile ilgili yerlere şikayette bulunma hakkı olan kişi anlamında olduğu için, her iki terimi de kapsamaktadır. Bununla ilgili olarak, aşağıdaki gibi bir şekil oluşturulabilir (bkz. Şekil 1). Trafik kazası örneği incelenecek olursa, ticari taksinin çarpıp yaraladığı kişi suçun mağdurdur. Ticari taksiyi kullanan şoför olayın failidir. Hasarlı ticari taksinin sahibi ve yaralanan kişinin bakmakla yükümlü oldukları aile bireyleri suçtan zarar görenlerdir. Hem mağdurun hem suçtan zarar görenlerin ilgili mercilere şikayet hakları bulunduğu gibi, kırılıp devrilen elektrik direği ve zarar gören kaldırım taşları için ilgili kurumlar da şikayetçi olup, açılacak davaya müdahil olabilmektedir.

Şekil 1 Şikâyetçi, suçtan zarar gören ve mağdur terimleri arasındaki ilişki

2) Tırnak içindeki bu cümle farklı yazarlar tarafından da kullanılmakta olup, hukuki bir kalıp olduğu düşünülmektedir.

Hukukçular mağdur terimini, dar ve geniş anlamda mağdur olmak üzere ikiye ayırmaktadır.

Timur Demirbaş, Bahri Öztürk- Mustafa Ruhan Erdem, Nevzat Toroslu, Faruk Erem-Ahmet Danışman- Mehmet Emin Artuk, Çetin Özek, Doğan Soyaslan gibi hukukçulara göre, dar anlamda mağdur suçtan mağdur olan-suç kurbanı olan kimsedir. Devlet ise, geniş anlamda suçun mağduru (IOM, 2009: 164- 165).

Mehmet Emin Artuk- Ahmet Gökçen- A. Caner Yenidünya, İzzet Özgenç gibi karşıt görüşlü hukukçulara göre de toplumu oluşturan bireyler suçun geniş anlamda mağduru (IOM, 2009: 165; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, 2010: 21).

Gerçekleştirilen her suçta, devleti mağdur olarak kabul eden Doğan Soyaslan, Faruk Erem, Ahmet Danışman, Mehmet Emin Artuk gibi yazarlar bulunduğu halde, devleti suçtan zarar gören olarak kabul eden yazarların da bulunduğu belirtilmektedir (Artuk, Gökçen ve Yenidünya, 2010: 21).

Devletin doğrudan mağdur olduğu suçların da bulunduğu Artuk, Gökçen ve Yenidünya (2009: 308) tarafından belirtilmekte ve buna örnek olarak da kamu idaresinin güvenilirliliğine ve işleyişine karşı suçlar, adliye karşı suçlar ve devletin güvenliğine karşı suçlar sayılmaktadır.

Mağdursuz suçlarda suçun mağduru olarak “toplumu oluşturan tüm bireyler” de kabul edilmektedir (IOM, 2009: 165; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, 2010: 21).

İşlenen bir suçta mağdurun bulunmaması durumu, “**mağdursuz suç**” terimine yapılacak ilk tanımdır. Çoğu zaman eylemi gerçekleştiren kimseden başka bir kimse zarar görmediği için, bu tip suçlar güvenlik birimlerine de yansımamaktadır. Bu özelliğinden dolayı mağdursuz suçlar, özellikle siyah sayılar (dark numbers-dark figure of crime) ile bağlantılıdır. Bilindiği üzere siyah sayılar; failin, mağdurun veya ceza adalet sisteminde yer alan aktörlerin etkisiyle resmi suç istatistiklerine girmeyen ve suç istatistiklerinde görülmediği için, istatistiklerin güvenilirliğini etkileyen bir olgudur. Dönmezer (1994: 34) siyah sayıların, gerçekte var olan fakat bilinmeyen veya kolluğa bildirilmeyen suçlara ait bir tanımlamayı ve sayıyı içerdiğini belirtmektedir.

Mağdursuz suç ile ilgili yapılmış tanımlara rağmen üzerinde uzlaşılan net bir tanım bulunmamaktadır. Frase’e göre (2002) tanım bulunmadığı gibi, “mağdursuz suç” konusu da tartışmalıdır.

Mağdursuz suçların tartışmalı olduğuna bir örnek, kamuoyunda ‘sexting’ olarak bilinen hareketlerle ilgili yapılan tartışmadır. ‘Sex’ ve ‘texting’ kelimelerinin birleşmesi sonucu oluşan ‘sexting’ yani cinsel içerikli mesaj veya fotoğrafların görüntülü telefonlar vasıtasıyla gönderilmesi Jaishankar (2009: 21) tarafından tartışılmış, buna göre Pensilvanya ve Greensburg Liselerinde örneği görülen bu hareketlerin, lise çağındaki çocuklar arasında görülmesi nedeniyle mağdursuz suç olmadığı yönündeki fikir ağır basmıştır.

Yine tartışmalardan bir diğeri de borsada çalışanların (içeridekilerin), illegal bir şekilde borsa ile ilgili trend ve bilgileri paylaşması eyleminin, mağduru olmadığı gerekçesi ile mağdursuz suç olup olmadığıdır (Douglas, 1988: 127).

Wilson (1997: 228), “mağdur-suz suç” konseptinin Edwin Schur ile gündeme geldiğini belirtmektedir. Schur, 1965 yılında yayınlamış olduğu kitabında³ bu başlığı kullanmıştı. Schur’u müteakip, 1969 yılında, Norwal Morris ve Gordon Hawkins “The Honest Politician’s Guide to Crime Control” adlı çalışma ile bu konseptte katkıda bulunmuşlardır (Wilson, 1997: 228).

Mağdursuz suçların varoluşunda ve hukukta uygulanmasında Schur’dan sonra Geis; Schur ve Bedau; Smith ve Pollack gibi yazarların⁴ da etkili olduğu Geis (1979: 686) tarafından belirtilmektedir.

Feinberg⁵ ise 1984, 1986 ve 1988 yılında yapmış olduğu çalışmada (Fraser, 2002), ceza adalet sisteminin ahlaki yapısını “başkasına zarar verme”, “kendisine zarar verme”, “zararsız yanlış hareketlerde bulunma” bazında sorgulayarak, mağduriyeti farklı boyutlarda ele almıştır.

Mağdursuz suçla ilgili çalışmalardan bir kısmı⁶ da kamunun suçlar hakkındaki ciddiyet algısı üzerinedir. Bedensel zarara yol açan hareketler, genellikle çok ciddi algılanmakta, bunu sahip olunan mal veya hakların kaybı ya da zarara uğraması takip etmektedir (Stylianou, 2002: 120). Mağdursuz suçlarda bu ciddiyet “az” olarak değerlendirilmektedir. Stylianou (2002: 120) ise bu konu ile ilgili çalışan yazarları, “Wolfgang et al., 1985; Blum-West, 1985; Cullen et al., 1982” olarak saymaktadır. Yine çalışmalardan bir kısmı, ahlak ve kültür üzerine yoğunlaşmaktadır (Stylianou, 2002: 122).

Teorik olarak da sosyal davranış, sosyal kontrol ve suç/sapma teorileri mağdursuz suçları açıklamak için kullanılmaktadır. Wilson (1997: 228), buna örnek olarak Sumner’in “The Sociology of Deviance: An Obituary”⁷ adlı kitabını vermektedir.

Roxbury’s Dictionary’de mağdursuz suç, “gerçekleştirilen bir suçta bariz/ortada görülen bir kurbanın olmaması veya katılımcıların bir suçta gönüllü katılmaları (örneğin, kumar ve fuhuş)”olarak tanımlanmıştır (Champion’dan akt.: Henry, 1998: 107).

- 3) Bkz.: Schur, E. (1965). Crimes without victims: Deviant behavior and public policy: Abortion, homosexuality, drug addiction. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- 4) Ayrıntılı bilgi için bkz.: Schur, E.M. (1965). Crimes Without Victims, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall; Schur, E.M. and H.A. Bedau (1974). Victimless Crimes: Two Sides of a Controversy. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall; Geis, G. (1972) Not the Law’s Business?: An Examination of Homosexuality, Abortion, Prostitution and Gambling in the United States, Washington: Government Printing Office; Smith, A.B and H. Pollack (1975). Some Sins Are Not Crimes. New York: New Viewpoints.
- 5) Bkz.: “Feinberg, Joel. The Moral Limits of the Criminal Law. 4 vols. Vol. 1, Harm to Others (1984); Vol. 2, Offense to Others (1985); Vol. 3, Harm to Self (1986); Vol. 4, Harmless Wrongdoing (1988). New York: Oxford University Press, 1984–1988.” (Fraser, 2002).
- 6) Stylianou (2002: 120), bu konu ile ilgili çalışan yazarları saymaktadır, buna göre; “Sellin & Wolfgang, 1964; Rossi, Waite, Bose, & Berk, 1974; Rossi & Henry, 1980; Schraner & Short, 1980; McCleary, O’Neil, Epperlein, Jones, & Gray, 1981; Cullen, Link, & Polanzi, 1982; Evans & Scott, 1984; Wolfgang, Figlio, Tracy, & Singer, 1985; Warr, 1989” anılan konuda çalışma yapmışlardır.
- 7) Ayrıntılı bilgi için bkz.: Sumner (1994). “The Sociology of Deviance: An Obituary”, Open University Press.

Buna zıt olarak Dushkin’s Dictionary’de mağdursuz suçlar “kimseye zarar vermeyen illegal eylemler veya zararın gerçekleştirilmesi durumunda, bunun ihbar edilmemesi ve suça katılanın yasal olarak razı olması durumu” olarak kavramlaştırılmıştır (Rush’tan akt.: Henry, 1998: 107).

“*Slaem’s Ready Reference: American Justice*”, ansiklopedik bir bakış açısı ile mağdursuz suçları “katılımcıların gönüllü katılımları ile gerçekleştirilen kanunen yasaklanmış aktiviteler veya değiş-tokuşlar” olarak tanımlamaktadır (Bessette’den akt.: Henry, 1998: 108). Bu tanımlama Haerberle (1993) ve Schur⁸⁾’un tanımlaması ile benzeşmektedir.

Mağdursuz suç terimini Haerberle (1993) “... karşılıklı yarar sağlamak amacıyla insanların hizmet ya da eşyaları değiştirmesi ya da işleme tabi tutması” şeklinde kavramlaştırırken, bu suçların çoğu zaman fark edilemeyen bir yapıda olduğunu belirtmektedir.

Yukarıdaki açıklamalara paralel olarak, mağdursuz suçlarda mağduriyetin suça gönüllü katılım sonucu olduğu belirtilmektedir (Ellis ve Walsh⁹⁾’den akt. İçli, 2004: 5).

Mağdur yerine suç kurbanı, mağdursuz suç yerine de kurbanlı suç teriminin kullanılması konunun daha iyi anlaşılması açısından uygun olacaktır. Çünkü geniş anlamda düşünüldüğünde, örneğin çalışmanın konusu olan “uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanmak” suçunda gerçek anlamda mağdur yoktur, fakat geniş anlamda düşünüldüğünde kullanan kişi kendisi zarar görmektedir. Bu yüzden ceza hukuku özel derslerinde mağdur tanımlanırken, mağduru ancak kişinin kendisinden başka biri olabileceği, başka bir anlatımla bir kişinin başka birinin eylemi ile mağdur olabileceği (Çalı, 2009a) hususu öne çıkmaktadır.

Türk Ceza Kanunu’nda yer alan genel tehlike yaratan suçlar, çevreye karşı suçlar, kamunun sağlığına karşı suçlar, kamu güvenine karşı suçlar, devletin güvenliğine karşı suçlar mağdursuz suç kapsamında değerlendirilmektedir (Artuk, Gökçen ve Yenidünya, 2010: 21). Yine literatürde kumar, fuhuş, müstehcenlik, çevre suçları (Daele, Beken ve Dorn (2007: 34-35) kamusal alanda sarhoşluk (public drunkenness) ve kürtaj (Frase, 2002) mağdursuz suçlara örnek olarak verilmektedir.

Avrupa Birliğine uyum süreci içerisinde çıkarılan uyum yasalarından biri olan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’yla Eski Türk Ceza Kanunu döneminde hâkim olan “mağdursuz suç olmaz” düşüncesi de yıkılmıştır. Burada devleti geniş anlamda suçun mağduru kabul eden klasik suç teorisinin yıkıldığı, “yeni ceza hukuku anlayışının” gelmesiyle “toplumu oluşturan herkesin” geniş anlamda suçun mağduru olduğu anlayışı egemen olmuştur (Adalet Bakanlığı, 2004).

Türkiye’de ceza hukuku kapsamında mağdursuz suç konusuna bakıldığında en net ifadelerin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu tasarısında olduğu görülecektir. Tasarıda 256. madde olarak görülen, fakat bir takım değişikliklerle 190. ve 191. madde olarak kanun-

8) Bkz.: (Schur’dan akt.: Jaishankar, 2009: 23).

9) Ayrıntılı bilgi için bkz.: Ellis, Lee and Walsh, Anthony (2000). *Criminology: A Global Perspective*, USA: Allyn and Bacon.

laşan maddenin gerekçesinde (TBMM, 2003), “uyuşturucu madde kullanma” suçunun mağdursuz suç olduğu kabul edilmektedir. Uyuşturucu kullanıcılarına yönelik bir düzenleme olan 191. maddenin gerekçesinde ise, uyuşturucu ve benzeri maddelerin kullanımı doğrudan suç olarak tanımlanmamış, karşılığında tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri uygulanması gereken bir **davranış** olduğu belirtilmiştir.¹⁰

Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeler

“Uyuşturucu ve uyarıcı madde” kalıbının çalışma boyunca kullanılacağı belirtilmişti. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için, uyuşturucu ile ilgili terimlerin açıklanmasında yarar bulunmaktadır.

UNODC uyuşturucuyu, “vücudun ve/veya beynin normal işleyişini etkileyen kimyasal maddeler” olarak tanımlamıştır. UNODC’a göre, aslında kafein gibi günlük hayatta kullanılan maddeler ve reçetesiz satılan ilaçlar teknik anlamda yasal uyuşturucudur (TUBİM, 2011a). Örneğin, reçetesiz satılan bir ilaç çeşidi olan Barbitüratlar yasal olmasına rağmen bunların suiistimali sıklıkla görülmektedir. Gerek uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin gerekse ilaçların tedavi amacı dışında kullanılması “suiistimal” olarak değerlendirilebilir (Çalı, 2009b).

Sinir sistemini uyuşturucu özelliği olan maddeler, “uyuşturucu” olarak adlandırılrsa da uyuşturucu etkisi olmayıp uyuşturucu ve uyarıcı madde kategorisinde olan maddeler de halk arasında uyuşturucu olarak adlandırılmaktadır. Örneğin uyarıcı maddeler, keyif veren maddeler, sakinleştiriciler, halüsinasyona sebep olan maddeler bunlar arasında sayılabilir. Bu yönüyle ‘uyuşturucu’ terimi, giriş bölümünde sayılan bütün terimleri kapsayan bir anlamda kullanılmaktadır.

Aynı şekilde, bilimsel çalışmalarda sadece “uyuşturucu” teriminin kullanılması “uyarıcı” veya farklı etkisi olan maddelerin saf dışı edilmesi tehlikesini doğurmaktadır.

Uyarıcılar\uyarıcı maddeler ise tıpta uyarıcı olarak kullanılmakla birlikte, özellikle hastaların uyuması gerektiği durumlarda onları uyanık tutmak için kullanılmaktadır. Geçmişte tokluk hissi verdiği için de kullanılmıştır. Örneğin, dopingler bir çeşit uyarıcıdır.

İlaçların veya farklı kimyasalların tıbbi amaçlar dışında kullanılması, literatürde “madde” terimi ile ifade edilmektedir. Buna paralel olarak bağımlılık durumunda, uluslararası literatürde ve Dünya Sağlık Örgütü’nce “madde bağımlılığı” teriminin kullanılması benimsenmiştir (CTE, 2008: 2).

10) Aynı maddenin devamında ise, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almanın, kabul etmenin veya bulundurmanın suç olduğu ve bunun cezayı gerektirdiği belirtilmiştir. Fakat karşılığında hapis cezası öngörülen bu suçun cezası; tedavi ve denetimli serbestlik tedbirlerine uygun hareket edilmesi halinde, infaz edilmiş sayılmaktadır. Bu güvenlik tedbirlerine aykırı davranılması halinde de anılan hapis cezasının verileceği gerekçede belirtilmektedir. Hapis cezasına hüküm verilmeden önce, güvenlik tedbirlerine karar verilebileceği, anılan kanun maddesinde 2011 yılında yapılan değişiklikle (31/3/2011- 6217/20) karara bağlanmıştır.

Karayolu Trafik Yönetmeliği’nde (Resmi Gazete, 18.07.1997: 23053) psikotrop madde terimi kullanılmış olup, buna göre psikotrop maddeler, “uyuşturucu, uyutucu ve keyif verici” (md. 97) özelliklere sahip olabilmektedir.

Narkotik terimi, hem uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadele eden kamu kurumunu, hem de çoğu zaman “uyuşturucu” terimini karşılayan ve onun yerine kullanılan bir deyim içerir. İngilizce “narcotic” kelimesi, Türkçeye okunuş şekliyle uyarlanmıştır. Aslında “narcotic” kelimesi Yunanca uyku anlamına gelen “narkos” kelimesinden (druglibrary.org, 2011) bu çeşit maddelerin uyutucu özelliği göz önüne alınarak türetilmiştir.

Vermiş olduğu zarar ve bağımlılık boyutuyla ciddiyeti anlaşılan, Türkiye’de son zamanlarda yasal çerçevesi ve yaptırımları etkinleştirilen “uçucu madde” teriminden de bahsetmekte yarar bulunmaktadır.

Uçucu Maddelerin Zararlarından İnsan Sağlığının Korunması Hakkında Yönetmelik’te (Resmi Gazete, 05.08.2010: 27663) uçucu maddeler tanımlanmıştır. Buna göre, “kırtasiye malzemesi, boya incelticisi gibi maddeler ile yapıştırıcı olarak kullanılan maddelerin bileşiminde bulunan ve buharlaşabilen, toluen, xylol, aseton, benzen, trikloretilen, perkloretilen, trikloretilen, 1,2 diklorpropan, halojenli hidrokarbonlar ve benzeri bileşikler ile bunların türevleri” uçucu madde olarak tanımlanmaktadır.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, üretildiği hammaddeye veya elde edildiği bitki türüne, etkilerine, doğal veya sentetik olup olmamasına ve yasal olup olmamasına göre farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır.

Uyuşturucu ile ilgili Türkiye’deki mevzuat tarandığında uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle doğrudan ve dolaylı ilişkili birçok yasal metnin olduğu görülecektir. Anayasaya göre (md. 58), kişileri uyuşturucu maddelerden uzak tutmak için koruma tedbirleri devletçe alınmaktadır.

TCK’da yer alan hükümlere bakıldığında, bir kişi kendi isteği ile uyuşturucu etkisi altında suç işlemesi durumunda bu kişi normal prosedürlere tabii olmakta (md. 34), trafik suçlarında ise bu durum ağırlaştırıcı bir rol oynamaktadır. Fakat “geçici bir nedenle ya da irade dışı” bir durumda (md. 34), uyuşturucu etkisi altında suç işlemesi durumunda herhangi bir cezai yaptırım uygulanmamaktadır.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile ilgili tanımlamalar ve sınıflandırmalar verildikten sonra anılan maddelerle ilgili istatistiki bilgilerin verilmesi uygun olacaktır.

Çalışmanın konusu yalın anlatımla uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma suçu olduğu için, bu çalışma uyuşturucu bağımlılığı ve kullanıcıları ile doğrudan ilişkilidir. Bu doğrultuda Türkiye’de yapılmış çalışmalardan örnekler¹¹ aşağıda verilmiştir.

Toprak (2011), 1997- 2000 tarihleri arasında 1035 kişi ile ilgili olarak psikoaktif madde bağımlılığı konusunda yapmış olduğu çalışmada, 765 sayılı (mülga) TCK’da ayrı ayrı

11) Çalışmada tek tek uyuşturucu çeşitleri ile ilgili sayısal verilere yer verilmemiştir.

suçlar olarak ele alınan “uyuşturucu madde kullanmak” suçunu işleyenlerin oranının % 70 civarında, “uyuşturucu madde bulundurmak” suçunu işleyenlerin oranının da % 3 civarında olduğunu belirlemiştir.

Ögel vd. (2000: 242) yaptıkları çalışmada, toplamda 20245 anketi 15 ildeki lise ikinci sınıfta okuyan öğrencilere uygulamışlardır. Buna göre; “yaşam boyu en az bir kez uçuşu madde kullananların oranı % 8,6” olarak bulunmuştur.

2002 yılında, Aile ve Sosyal Araştırma Genel Müdürlüğü (ASAGEM) tarafından uyuşturucu kullanımının *genel nüfusta yaygınlığı* konusunda, Türk Psikologlar Derneği vasıtasıyla 72 il, 74 ilçe, 51 köyde 7681 kişi üzerinde bir araştırma yapmış, buna göre, bağımlılık yapan maddeleri kullananların oranı % 0,3 ve tahmini kullanıcı sayısı 131.150 olarak, hayatı boyunca bir kez kullananların oranı % 1,3 ve tahmini kullanıcı sayısı 568.315 kişi olarak tahmin edilmiştir (TUBİM, 2011b).

2003 yılında UNODC tarafından Adana, Ankara, Diyarbakır, İstanbul, İzmir, Samsun illerinde *15-65 yaş aralığında* yapılan “Madde Kullanımı Üzerine Ulusal Değerlendirme Çalışması” adlı çalışmada, yaşam boyunca bir kez afyon ve türevlerini kullananların oranı % 0,05 ve tahmini kullanıcı sayısı 21.858, yaşam boyunca bir kez uçuşu madde kullananların oranı % 0,06 ve tahmini kullanıcı sayısı 26.229 olarak belirlenmiştir (TUBİM, 2011b).

UNODC tarafından genç nüfusta yapılan aynı çalışmada, uçuşu maddelerle ilgili olarak yaş grubuna uygun (kolay ulaşılma, ucuz olma vb.) sonuçlar çıkmıştır, buna göre; % 4,2 oranında öğrenci uçuşu maddeleri hayatları boyunca bir kez kullanmışlardır (TUBİM, 2011c).

UNODC tarafından yapılan aynı çalışmada, “gençler arasında ... yasadışı bağımlılık yapıcı ilaç” kullanım oranı Türkiye’de “% 3” olarak bulunmuştur (Sağlık Bakanlığı, 2011a).

TBMM Araştırma Komisyonunca 2006 yılında, 60 ilde 261 okulda (ortalama % 50’si resmi okul, %50’si özel okul), 26.009 öğrenci ile araştırma yapılmış, araştırma sonucunda son üç ay içerisinde uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan öğrencilerin oranı % 2,9 ve tahmini kullanıcı sayısı da 87.814 olarak belirlenmiştir (TUBİM, 2011c).

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’nün (CTE) 2008 yılında yapmış olduğu çalışmada, 3472 kişiden 2524’ü (%73) daha önce uyuşturucu madde kullanmışlardır (CTE, 2008: 17-26).

Türkiye’de yapılan araştırmalar ışığında elde edilen veriler paylaşıldıktan sonra, dünyadaki verilere göz atmak faydalı olacaktır. UNODC verilerine göre, Dünyada uyuşturucu kullananların sayısı 2004 yılında 185 milyon (küresel nüfusun % 3 ü), 2007 yılında ise 200 milyon (küresel nüfusun % 3,08 ü) olarak tespit edilmiştir. 2008 yılında ise; dünyada uyuşturucu kullananların sayısı 15-64 yaş arası için [son bir yıl içerisinde en az bir kez uyuşturucu kullanmış kişi sayısı] 155-250 milyon kişi olarak ifade edilmiştir (TUBİM, 2011d).

Sağlık Bakanlığı’na ait “Madde Bağımlılığı” sitesinde “az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde daha ziyade doğal uyuşturucuların, gelişmiş ülkelerde ise sentetik uyuşturucuların bağımlılığı(nın) daha yaygın” olduğu belirtilmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2011a). Bu bağlamda gelişmiş ülkelerde sentetik uyuşturucuların kullanımının, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise doğal uyuşturucuların kullanımının yaygın olduğu önermesi ileri sürülebilmektedir.

2003 yılında UNODC tarafından yapılan “Madde Bağımlılığı Küresel Değerlendirme Programı” çerçevesinde elde edilen veriler ile Avrupa ülkelerindeki veriler karşılaştırıldığında; Türkiye’de madde kullanımının Avrupa’ya kıyasla düşük seviyelerde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2011a). Benzer bir sonuç da 2003 yılı EMCDDA verilerinde görülmektedir. Buna göre, Türkiye’de okulda ve genç nüfusta madde kullanımına bakıldığında genel anlamda [hayatı boyunca kullanım periyodu ve son 12 aylık periyotta] AB üyesi ülkelerin ortalamalarının altında madde kullanımı bulunmaktadır (TUBİM, 2011e).

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcılarına yönelik, sınırları belirli net bir demografik profil çıkarılamamaktadır. Ancak risk grubunun belirlenmesine yönelik yaş aralığı verilebilmektedir. Buna göre, uçucu maddelerin, Dünyada da Türkiye’de de 5-21 yaş grubunda amaç dışı kullanıldığı (Sağlık Bakanlığı, 2011b), madde kullanımı için risk yaşının da ergenlik dönemi olan 12-20 yaş arası olduğu belirtilmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2011c).

UNODC¹² da uyuşturucu kullanan kişilere ilişkin belirli bir profilin olmadığını belirtmektedir. Buna göre kişinin eğitimine, cinsiyetine, yaşına, maddi imkanlarının olup olmamasına, meslek grubuna, kentli veya kent dışından olup olmamasına göre net bir sınır çizilememektedir (TUBİMg, 2011). Bu sebeplerden bu çalışmada demografik bulgular ve veriler yerine, kullanıcılara ve bağımlılara ait sayısal verilerin kullanılmasının yerinde olduğu düşünülmüştür.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığının (KOM) her yıl yayınlamış olduğu KOM Raporlarına göre “uyuşturucu madde suçları”ndan yakalanan şahıs sayısı aşağıda tablo halinde verilmiştir.

12) Ayrıntılı bilgi için bkz.: Dışişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve UNODC (2003). Türkiye’de Sağlık Hizmetleri, Eğitim ve Toplumsal Girişimle Madde Kullanımının Önlenmesi Madde Kullanımı Üzerine Ulusal Değerlendirme Çalışması.

40.000									36.010
35.000								31.524	
30.000							26.096		
25.000						24.174			
20.000					17.127				
15.000			11.109	11.979					
10.000	8360	7934							
5.000									
0	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010

Tablo 1. Yıllara göre uyuşturucu madde suçlarından **yakalanan** şahıslar (KOM, 2011a). Bu Tablodaki veriler, 2006, 2007, 2008, 2009 ve 2010 KOM raporlarından oluşturulmuştur.

Mağdursuz suç olarak uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma

Bu bölümde, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanıcılarının gerçekleştirmiş oldukları eylem, mağdursuz suç anlamında değerlendirilmiştir.

Toplumun yapısına göre suçlar değiştiği gibi, mağdur algısı da değişmektedir. Örneğin zina Türkiye’de suç değil iken, Arap ülkelerinde suçtur. Özkan’ın (2009) belirttiği gibi, evlilikte istenmeyen cinsel ilişkiler bazı ülkelerde tecavüz sayılmakta, ataerki toplum yapısının baskın olduğu bazı ülkelerde ise suç sayılmamakta ve aile mahremiyeti içerisinde değerlendirilmektedir.

Buna paralel olarak Sokullu- Akıncı’ya (2004: 68-69) göre “dekriminalizasyon” yani bir eylemin suç olmaktan çıkartılması mağdursuz suçlarda sık görülmekte, fuhuş suçu buna örnek gösterilmektedir.

Dülger (2007: 36-38), “yetişkin pornografisinin” mağdursuz suç grubuna girdiğini belirtmektedir. Yazara göre (2004: 6), özellikle müstehcenliğin veya pornografinin “sanatsal, tıbbi, bilimsel ya da benzeri” amaçlarla kullanılması halinde suç olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Dülger (2007: 36-38), birçok ülkenin yetişkin pornografisini “düşünce özgürlüğü” olarak değerlendirdiğini belirtmekte, suç olarak kabul edilmesinin ardındaki nedeni de “geçmişten gelen ahlaki değerler” olarak yorumlamaktadır. Yetişkin pornografisi ile geçimini sağlayanların (yönetmen, aktör-aktris, model vb.) sözleşmeden kaynaklanan rızalarının olduğu, karşılığında ücret aldıkları ve bu pornografik öğelere erişen kişilerin “bilinçli tercihte buldukları” birlikte değerlendirildiğinde, ortada gerçek anlamda mağdurun olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Yetişkin pornografisinin çocuklarla bağdaştırılması (çocuk pornografisi, yetişkin pornografisine çocukların erişimi gibi benzeri uygulamalar) mağdursuz suç kategorisi dışındadır.

Mağdursuz suç ayırımı kabul etmeyen karşıt görüşlü yazarlar da bulunmaktadır. Özgenç’e (2004) göre “mağdursuz suç” bulunmamaktadır, ona göre bir suçta mağdur yoksa da suçtan zarar gören vardır.

Polat ve Gül (2010:2) de “hukuki anlamda mağdursuz suç olmadığını” ifade etmektedirler.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı örneğinde olduğu gibi çoğu mağdursuz suçlar gizli işlenmektedir. Hatta terör örgütlerinin dahi örgütün imajının zedelenmemesi için uyuşturucu kaçakçılığını toplumdaki gizli bir şekilde yürüttüğü Pek (2011) tarafından ifade edilmektedir (Kirpi Haber, 2011; KOM, 2010: 2-3). Mağdursuz suçların ortak özelliği olan toplumun genelinin zarar görmesi, madde kullanımı ile daha belirgin bir anlam kazanmaktadır.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde ile ilgili suçlarda dikkat edilecek husus, 5237 sayılı Türk Ceza Kanu’nun 191. maddesinin gerekçesinde de açıklandığı üzere, uyuşturucu ve uyarıcı maddenin kullanılmasının değil, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alınmasının, kabul edilmesinin veya bulundurulmasının suç olarak kabul edilmiş olmasıdır (Akkaya, 2010: 381). Gerekçede, “suç siyasetinin gereği olarak” uyuşturucu ve uyarıcı maddeyi kullanan kişi, cezalandırılması gereken bir suçlu olarak değil, tedavi edilmesi gereken bir kimse olarak kabul edilmektedir. Bu yönü ile maddede tanımlı hareketleri işleyenlerin tedavi edilmesi, koruma amaçlı olarak da “denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması” amaçlanmıştır. İzlenen suç siyasetinin gereği olarak, tedavi ve/veya denetimli serbestlik tedbirlerinin uygulanması halinde, artık kişi hakkında cezaya yönelik bir hüküm verilemeyecektir (Akkaya, 2010: 381-382).

Uyuşturucu maddeleri kullanan kişi hakkında tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri, kullanmayıp da satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi hakkında ise sadece denetimli serbestlik tedbiri öngörülmüştür.

“TCK’nın 188. maddesinin gerekçesinde” uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin neden tanımlanmadığı ve neden bütün uyuşturucuların teker teker sayılmadığı açıklanmıştır. Buna göre, “uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ve aynı etkiyi yapan ilaç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunmanın” oluşturulması amaçlanmıştır (Özdabakoğlu, 2007: 6).

Uyuşturucu kanunu suçları ile ilgili olarak tutanaklarda nasıl bir yol izlendiği sorusuna Kom yetkilisi; tutanaktaki sanık hanesine olayın sanığının, şikâyetçi (suçtan zarar gören) hanesine ‘kamunun’ yazıldığını ve mağdur hanesinin ise boş bırakıldığını belirterek cevap vermiştir (Uğurlu, 2011).

Uyuşturucu suçları ile ilgili uygulamalara bakıldığında, yapılan bir polis kontrolünde az miktarda uyuşturucu ile yakalanan bir tiyatro sanatçısına, “kullanmak için uyuşturucu madde buldurmak” suçundan dava açılmış ve denetimli serbestlik kararı verilmiştir (Hürriyet, 2011).

Bu suçtaki uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarının, kişisel kullanım miktarını aşmaması gerekmektedir. Aksi takdirde bu hareket, TCK’nın 188. maddesinde düzenlenen imal /ticaret suçunu oluşturacaktır (Akkaya, 2010: 389).

Yargıtay’a göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcısı, anılan maddeyi “bir anlığına bile olsa satın almış, kabul etmiş veya buldurmuş olacağı” için “... maddeyi

kullanma durumu”nda TCK’nın 191. maddesine göre işlem yapılabileceği öngörülmüştür (Akkaya, 2010: 390). Bir kişinin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanması için öncelikle bu maddeyi fiili veya hukuki anlamda “egemenlik (hâkimiyet) alanına alması[nı] ve burada tutması[nı]” gerekmektedir (Akkaya, 2010: 391).

Her ne kadar madde kullanımıyla alakalı doğrudan mağdur bulunmasa da kullanımın alakalı olarak kişisel zarar görme söz konusu olabilmektedir. Bu bağlamda, madde bağlantılı ölümler ve yatarak tedavi gören bağımlılar ile ilgili veriler paylaşılmıştır.

Adli Tıp, Jandarma ve Polis verilerine göre, “**madde bağlantılı ölümler**”, 2000 yılında 12, 2001 yılında 8, 2002 yılında 9, 2003 yılında 6, 2004 yılında 29, 2005 yılında 26, 2006 yılında 51, 2007 yılında ise 147 olarak tespit edilmiştir (TUBİMf, 2011).

TUBİM Türkiye Ulusal Raporunda 2004-2007 yılları arası **yatarak tedavi gören** madde bağımlılarının sayıları; 2004 te 1427, 2005 te 2078, 2006 da 2853 ve 2007 de ise 2492 olarak tespit edilmiştir (TUBİMf, 2011).

Uyuşturucuya bağlı suç sınıflandırılmasında, “uyuşturucu kanunu suçları” kategorisinde değerlendirilen suçlara ait Türkiye verileri, ceza infaz kurumlarında bulunanlar örneğinde tablo halinde sunulmuştur (CTE, 2008: 11).

Tablo 2. Yıllara göre, uyuşturucu kanunu suçlarından dolayı **ceza infaz kurumlarında bulunanlar**

18.000										
16.000										15447
14.000									10533	
12.000										
10.000										
8.000								8320		
6.000			5399	5480	5973					
4.000	4249	4348				5558	4125			
2.000										
0	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008

Türkiye’de uyuşturucuya bağlı suçlardan yakalanan şahıslar, EMCDDA’nın sınıflandırmasındaki “uyuşturucu kanunu suçları”nda tanımlanan kriterlere benzer bir içerik ile “kullanıcı, satıcı, taşıyıcı ve bulunduran olarak dört temel kategori”de ele alınmıştır (KOM, 2010: 41).

CTE tarafından yapılan araştırmaya göre madde kullanıcılarının, belli bir yıldan (5 yıl) sonra “kullanıcı konumundan satıcı konumuna geçtikleri” tespit edilmiştir (CTE, 2008: 35).

Tablo 3: Şüphelilerin uyuşturucu kanunu suçlarındaki rollerine göre dağılımları
(KOM, 2010: 41).

Kullanıcı	1781	5765	7026	9794	11.158
Bulunduran	9244	5461	6037	8901	9.298
Toplamda yakalanan ¹³	17.127	24.174	26.096	31.524	36.010
Yıl	2006	2007	2008	2009	2010

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma nedenlerini açıklayan birçok yazı yazılmış, bu nedenler arasında sosyal, ekonomik, psikolojik, ailevi ve çevresel etkenler sıralanmıştır. Koçak (2011: 1) da yazısında, kentleşme ile madde kullanımının doğru orantılı olduğunu belirtmiştir.

Kentleşmenin hızlanması, teknoloji ve iletişim kanallarının gelişmesi ile posta ve kargo yöntemleri de gelişmiştir.

2010 KOM Raporunda da (2010, 36: 6) uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçaklığında “gönderimi yapan gerçek şahısların yakalanma riski” düşük olduğu için posta ve kargo yönteminin tercih edilmeye başlandığı belirtilmektedir. Bu yöntem ile kullanıcılara farklı farklı uyuşturucu çeşitlerinin ulaştırıldığı, “interaktif ortam” üzerinden alış-verişin yapıldığı belirtilmektedir. Aynı şekilde uyuşturucu etkisi olan “baharat” veya “bitki” tarzı maddelerin, internet ve uluslararası kargoların etkisi ile dünya geneline yayıldığı belirtilmektedir (KOM, 2010: 6).

Posta ve kargoya yönelik 2006 yılında 69, 2007 yılında 55, 2008 yılında 35, 2009 yılında 49 ve 2010 yılında 47 adet operasyon yapılmıştır (KOM, 2010: 6).

CTE’nin 2008 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre, uyuşturucu kanunu suçları kapsamında Ceza ve Tevkifevlerinde bulunan kişilerin doğum yerleri (çalışmada yer alan kişilerden % 59’u ilçede, % 7’si metropollerde doğmuşlardır) ile hayatlarını devam ettikleri yerler (çalışmada yer alan kişilerden % 42’si hayatının büyük bir kısmını metropollerde sürdürmüşlerdir) farklı olarak tespit edilmiştir. Bu yönüyle kırdan kente doğru bir göç olmuştur (CTE, 2008: 33).

Kentleşme, turizmi olumlu yönde geliştiren etmenlerden biridir. “Ecstasy[nin] kullanımı[nın] özellikle yaz aylarında canlanan turizm ile” arttığı belirtilmektedir (KOM, 2010: 22). Benzer şekilde Avrupa’da sentetik uyuşturucuların kentsel mekânların eğlence yerlerinde yaygın olarak kullanıldığı belirtilmektedir.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tedavi amacı dışında kullanılması durumunda tedavi, denetimli serbestlik ve ceza yaptırımı ile “korunan hukuki yararın” toplumun ve insanlığın sağlığının korunması olduğu düşünülmektedir (Akkaya, 2010: 387). Bu düşünce aynı zamanda, hem kişilerin korunması hem de devletin toplumu koruması ve kollaması anlamındadır (Özdabakoğlu, 2007: 1, 8; Kurt ve Kurt, 2007: 2). Özdabakoğlu’na (2007: 8) göre, uyuşturucu ve uyarıcı bir madde ile ilgili yaptırımın uygulanması, “kişi özgürlüğüne feda edilmelidir”.

13) ‘Toplamda yakalanan’ deyimi ile ‘kullanıcı, satıcı, taşıyıcı ve bulunduran’ kişilere ait veriler (toplam sayı) kast edilmektedir. Anılan Tablo 3’te sadece ‘kullanıcı ve bulunduran’ konumundaki kişilere ait veriler ayrı olarak belirtilmiştir.

Sonuç

“Mağdursuz suç”, yeni bir suç çeşidi olmayıp, gerçekleştirilen suçlarda mağdurun konumu veya etkinliği ile ilgili bir terimdir. Bu kritere göre suçlar, mağdurlu ve mağdursuz suçlar olarak ikiye ayrılmaktadır.

Mağdursuz suçlara yönelik sosyal kontrol veya yasaklama eylemi, başkası zarar görmediği için sorgulanmaktadır. Bu sorgulamalar çoğunlukla, eylemlerin dekriminalizasyonuna yol açmaktadır (Stylianou, 2010: 43).

Mağdursuz suçta, suçu gerçekleştiren kişi bu suçta mağdur veya kurban konumunda olmayıp, en azından bu suçla ilgili dolaylı olarak zarar gören konumdadır. Buna “potansiyel kurbanların bulunduğu” “uyuşturucu bağımlılığı” (Fraser, 2001) olgusu örnek olarak verilebilir.

Mağdursuz suçlar ile ilgili Türkiye’de yapılmış araştırma sayısının sınırlı olması, çalışmanın önemini arttırmaktadır. Çalışma sonucu elde edilen veriler incelendiğinde, mağdursuz suçlarla ilgili Türkiye ölçeğinde yapılacak bir çalışma için “uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma” örneğinin kullanılmış olmasının isabetli olduğu belirtilmelidir. Çünkü yeni ceza kanununa geçiş, aynı zamanda klasik suç teorisinden modern suç teorisine geçiş olarak da kabul görmektedir. Modern suç teorisi ile “mağdursuz suç” olmaz düşüncesi de yıkılmış ve mağdursuz suç terimi, tasarı metninde de olsa, Türk ceza mevzuatında yerini almıştır.

Kentsel mekânda uyuşturucu kullanma suçunun artmasında, göç sonucu çevresi ve sosyal ortamı değişen gençlerin ve çocukların, yeni çevrelere ve sosyal ortamlara ve de arkadaş çevresine kendisini kabul ettirme çabasının etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Terör örgütlerinin gerek kara para aklamak, gerekse maddi gelir elde etmek için kullandıkları (Pek, 2011; Koçak, 2011: 3) uyuşturucu gelirlerinin kesilmesi halinde, bu önlemin hem kentsel mekânda hem de kırsal mekânda toplumsal huzurun ve asayişin sağlanmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

Her ne kadar çalışmada TUBİM, Emniyet Genel Müdürlüğü (KOM) ve Adalet Bakanlığı (CTE) gibi kurumların resmi istatistikleri kullanılmış olsa da, istatistiklere yansımamış olan siyah sayıların da bulunduğu gerçeği unutulmamalıdır. Bu yönüyle, siyah sayıların azalması için, yasa uygulayıcı konumunda olan kamu yöneticilerinin, uyuşturucu temin edenlerin baskılarından ve tehditlerinden kullanıcıların korkmamaları ve adli mercilere uyuşturucuyu alakalı şikâyette bulunmaları yönünde telkinde bulunmaları gerekmektedir.

Kentleşme ile büyüyen illerde metruk binalardaki, tesislerdeki ve diğer (benzeri) yerlerdeki denetimin önemi madde kullanımı ile de farklı bir boyut kazanmaktadır. 2009 yılında yapılmış olan bir araştırmaya¹⁴ göre, “kullanıcıların maddeyi % 44,7 oranda terk edilmiş yerlerde, % 31,9 oranda kendi evinde, % 7 oranda arkadaşının evinde ve % 3,3 oranında eğlence yerlerinde kullandıkları” tespit edilmiştir. Bu yönü ile kent yöneticileri-

14) Madde kullanımı kapsamında polis tarafından adli işlem yapılan, “madde kullandığını beyan eden” ve rızası ile araştırmaya katılan 2385 kişi ile yapılan araştırma (KOM, 2011b).

nin, metruk binalar, tesisler ve yerler ile alakalı olarak, ilgili kurumlarla gerek imar gerek güvenlik yönünden belli bir plan ve strateji dâhilinde işbirliğine giderek, söz konusu işbirliğini bir kent politikası haline dönüştürmeleri gerekmektedir.

Kaynakça

- Adalet Bakanlığı (2004). “Suçların İctimar”, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale.htm>, (E.T. 10.05.2011).
- Akkaya, Çetin (2010). *Örgüt Suçu & Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Artuk, Mehmet Emin; Gökçen, Ahmet ve Yenidünya, Ahmet Caner (2010). *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. 10. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Artuk, Mehmet Emin; Gökçen, Ahmet ve Yenidünya, Ahmet Caner (2009). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 4. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Çalı, Hasan H. (2009a). *Ceza Hukuku Ders Notları*.
- Çalı, Hasan H. (2009b). *Özel Güvenlik Eğitimi Ders Notları*.
- CTE (Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü) (2008). “Türkiye’de Uyuşturucu Suçu”, www.tubim.gov.tr/Dosyalar/Raporlar/cte_raporu.pdf, (E.T. 12.08.2011).
- Daele, Stijn Van., Beken, Tom Vander and Dorn, Nicholas (2007). “Waste Management and Crime”, *Environmental Policy And Law*, 37/1, s. 34-38.
- Douglas, Norman S. (1988). “Insider Trading: The Case Against The ‘Victimless Crime’ Hypothesis”. *The Financial Review*, May; 23, 2; s. 127-142.
- Dönmezer, Sulhi (1994). *Kriminoloji*, 8. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- druglibrary.org (2011). “What is a ‘narcotic’ drug?”, (E.T. 09.06.2011).
- Dülger, Murat V. (2007). “İnternet İletişiminin Engellenmesinin Hukuki Açıdan Değerlendirilmesi Ve 5651 Sayılı Yasayla Getirilen Düzenleme”, <http://www.dulger.av.tr/publications.php>, (E.T. 26.05.2011).
- Dülger, Murat V. (2004). “Avrupa Konseyi Ve Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Çocuk Pornografisinin İnternet Aracılığıyla Yayılmasına Karşı Yapılan Düzenlemeler”, <http://www.dulger.av.tr/publications.php>, (E.T. 26.05.2011).
- EMCDDA (Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi) (2007). “2007 Yıllık Raporu: Avrupa’da uyuşturucu sorununun durumu”, http://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_44705_TR_TDAC07001TRC.pdf, (E.T. 12.08.2011).

Frase, Richard S. (2002). "Victimless Crime". Encyclopedia of Crime and Justice, <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3403000270.html>, (E.T. 24.08.2011).

Geis, Gilbert (1979), "Misdemeanors and the Criminal Justice System: MISDEMEANORS AND VICTIMLESS CRIMES LOWER". The American Behavioral Scientist (pre-1986); Jul/Aug; 22, 6; s. 678- 696.

Gümüştus, Cengiz (2011). "ESFOR", <http://www.ikielinsesi.org/index.php/tr/component/content/article/5>, (E.T. 12.08.2011).

Haeberle, J. Erwin (1993). Cinsel Atlas. Çev. Mesut Akın. İstanbul: Say Yayınları. <http://www2.hu-berlin.de/sexology/TU/AT/AT.htm>, (E.T. 15.05.2011).

Henry, Stuart (1998). "Review of dictionaries and encyclopedias in criminology and criminal justice", Social Pathology; Fall; 4, 2; s. 106-117.

Hürriyet (2011). Cem Tursun, "Cebimde esrar olduğunu unutmamışım", http://hurriyet.com.tr/magazin/magazinhatti/17990832_p.asp, (E.T. 09.06.2011).

İçli, Tülin Günşen (2004). Kriminoloji. İstanbul: Martı Kitap ve Yayınevi.

IOM (International Organization for Migration) (2009). Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı, Ankara: Türkiye'nin İnsan Ticareti ile Mücadele Çabalarının ve Tüm İnsan Ticareti Mağdurlarının Adalete Erişimlerinin Desteklenmesi Projesi, <http://www.countertrafficking.org/media/files/3/insanticaret.pdf>, (E.T. 10.05.2011).

Jaishankar K., (2009). "Sexting: A new form of Victimless Crime?" International Journal of Cyber Criminology (IJCC), Vol 3 (1), s: 21-25.

Koçak, Nadir (2011). "Madde Bağımlılığına Sosyal Yaklaşımlar", <http://www.tubim.gov.tr/Tr/KonuDetay.asp?id=3&BKey=110>, (E.T. 26.05.2011).

KOM (2010). "2010 KOM Raporu", <http://www.kom.gov.tr/Tr/KonuDetay.asp?id14&Bkey=61>, (E.T. 15.05.2011).

KOM (2011a). "KOM Raporları", <http://www.kom.gov.tr/Tr/KonuDetay.asp?id14&Bkey=61>, (E.T. 15.05.2011).

KOM (2011b). "Madde Kullanımı Risk Analizi Anket Formu (U- Formu) 2009 Yılı Değerlendirmesi", http://www.kom.gov.tr/Tr/Dosyalar/u_formu_analizi_2009.pdf, (E.T. 15.05.2011).

Kırpi Haber (2011). "Narko Terörizm Raporu,", <http://www.kirpihaber.com>, 26 Nisan 2011, (E.T. 15.05.2011).

Kurt, Şahin ve Kurt, Ela (2007). Uygulamada Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat. Ankara: Adalet Yayınevi.

MASAK (Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulu) (1985). “Birleşmiş Milletler Suçtan Ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi”, http://www.masak.gov.tr/mevzuat/yolsuzluk/uluslararası_mevzuat/bm/Suctan_Yetki_Istismari.htm, (E.T. 10.05.2011).

Ögel, Kültegin., Tamar, Defne., Evren, Cüneyt ve Çakmak, Duran (2000). “İstanbul’da Lise Gençleri Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı”. Klinik Psikiyatri, (3), s. 242-245.

Özdabakoğlu, Erdiñ Hakan (2007). 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat. Ankara: Adalet Yayınevi.

Özkan, Ahmet Mithat (2009). “Adli Victimoloji”, Ağrı Dağı Eteklerinde Adli Bilimler Günleri- Sempozyum Kitabı, 20-21 Mayıs, <http://www.turkelpress.com/yuklenen/2011/03/igdiradlibilimlersemp.pdf>, (E.T. 26.08.2011).

Özgenç, İzzet (2004). “Suç Teorisi”, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale2.htm>, (E.T. 10.05.2011).

Resmi Gazete, 01.06.2005: 25832 (Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik).

Resmi Gazete, 18.07.1997: 23053 (Karayolu Trafik Yönetmeliği).

Resmi Gazete, 26.09.2004:5237 (5237 sayılı Türk Ceza Kanunu).

Resmi Gazete, 05.08.2010: 27663 (Uçucu Maddelerin Zararlarından İnsan Sağlığının Korunması Hakkında Yönetmelik).

Pek, Ahmet (2011). “Narko Terörizm”, <http://www.tubim.gov.tr/Tr/KonuDetay.asp?id=3&BKey=110>, (E.T. 26.05.2011).

Polat, Ahmet ve Gül, Kenan S. (2010). Suçun Ölçümü, Ankara: Adalet Yayınevi.

Sağlık Bakanlığı (2011a), “Alkol dışı madde bağımlılığı ile mücadele ve önlem çalışmaları”, <http://www.madde.gov.tr/index.php/uyusturucu-maddeler/40-alkol-ds-madde-bagmlig-ile-muecadele-ve-oenleme-calsmalar>, (E.T. 15.05.2011).

Sağlık Bakanlığı (2011b). “Uçucu madde bağımlılığı”, <http://www.madde.gov.tr/index.php/ucucu-maddeler/35-ucucu-madde-bagmlig>, (E.T. 15.05.2011).

Sağlık Bakanlığı (2011c). “Madde kullanımı ile ilgili risk faktörleri”, <http://www.madde.gov.tr/index.php/bym/15-madde-kullanm-ile-ilgili-risk-faktoerleri>, http://www.tubim.gov.tr/Dosyalar/istatistik/tbmm_arastirmasi_madde_kullanimi.pdf, (E.T. 15.05.2011).

Sokullu-Akıncı, R. Füsun (2004). Kriminoloji. 4. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.

Stylianou, Stelios (2002). "Control attitudes toward drug use as a function of paternalistic and moralistic principles", *Journal of Drug Issues*; Winter; 32, 1, s.119-152.

Stylianou, Stelios (2010). "Victimless Deviance: Toward a Classification of Opposition Justifications". *Western Criminology Review* 11(2), s:43-56.

TBMM (2003). "Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593)", <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss664m.htm>, (E.T. 26.05.2011).

TUBİM (2011a). "Uyuşturucu maddelerin tanımı ve etkileri hakkında özet bilgiler", <http://www.tubim.gov.tr/Tr/DuyuruDetay.asp?DId=84>, (E.T. 15.05.2011).

TUBİM (2011b). "Türkiye'de Uyuşturucu Kullanımı", http://www.tubim.gov.tr/Dosyalar/istatistik/genel_nufus.pdf, (E.T. 15.05.2011).

TUBİM (2011c). "Türkiye'de Uyuşturucu Kullanımı", http://www.tubim.gov.tr/Dosyalar/istatistik/genc_nufus.pdf, (E.T. 15.05.2011).

TUBİM (2011d). "Dünyada Uyuşturucu Kullanımı", http://www.tubim.gov.tr/Dosyalar/istatistik/dunyada_uyusturucu_kullanimi.pdf, (E.T. 15.05.2011).

TUBİM (2011e). "Okulda ve Genç Nüfusta Madde Kullanımı EMCDDA Kaynaklarında Türkiye Verileri", http://www.tubim.gov.tr/Dosyalar/istatistik/Okulda_genc_Nufusta_Madde_Kullanimi.pdf, (E.T. 15.05.2011).

TUBİM (2011f). "Türkiye'de Tedavi Talep Göstergeleri", http://www.tubim.gov.tr/Dosyalar/istatistik/Turkiyede_Tedavi_Talep_Gostergeleri_ve_Madde_Baglantili_Olumler.pdf, (E.T. 15.05.2011).

TUBİM (2011g). "Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, 2008", http://www.tubim.gov.tr/Dosyalar/Raporlar/meclis_uyu%C5%9Fturucu_komisyon_raporu.pdf, (E.T. 15.05.2011).

Toprak, Sadık (2011). "Madde Kullandığı İddiası ile Adli Tıp Kurumu 4. İhtisas Kurulu'nda 1997-2000 Yılları Arasında Muayene Edilen Olguların Psikiyatrik Komorbiditeleri", <http://www.tubim.gov.tr/Tr/KonuDetay.asp?id=3&BKey=110>, (E.T. 26.05.2011).

TDK (Türk Dil Kurumu) (2011). "Güncel Türkçe Sözlük", <http://tdkterim.gov.tr/bts>, (E.T. 10.05.2011).

Uğurlu, Ahmet (2011). 12.08.2011 tarihinde yapılan mülakat.

Yılmaz, Zekeriya (2007). Ceza Muhakemesinde Mağdur Hakları Davaya Katılma Yargılama Giderleri ile Mağdurun veya Suçtan Zarar Görenin Hukuk Mahkemelerinde Açabileceği Maddi ve Manevi Tazminat Davaları. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Wilson, Paul (1997), "Contemporary Sociology", Victimless Crime? Prostitution, Drugs, Homosexuality, Abortion. Robert F. Meier and Gilbert Geis (Ed). Los Angeles: Roxbury.